

TAHSİN YÜCEL
DİL DEVRİMİ
VE
SONUÇLARI

♥
CAN
DENEME

2.
BASKI

Tahsin Yücel
DİL DEVRİMİ
VE
SONUÇLARI

© Can Sanat Yayınları A.Ş., 2007

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Dil Devrimi ve Sonuçları: 1. basım: Varlık Yayınları, 1968

Türkçenin Kurtuluş Savaşı: 1. basım: Cumhuriyet Yayınları, 2000

Can Yayınları'nda 1. basım: 2007

2. basım: Şubat 2016, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Erkal Yavi

Kapak düzeni: Semih Özcan

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-0757-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750707575

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

Tahsin Yücel
DİL DEVRİMİ
VE
SONUÇLARI

DENEME

CAN YAYINLARI

**TAHSİN YÜCEL'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTAPLARI**

- AYKIRI ÖYKÜLER / *öykü*
HANEY YAŞAMALI / *öykü*
PEYGAMBERİN SON BEŞ GÜNÜ / *roman*
BİYİK SÖYLENCESİ / *roman*
VATANDAŞ / *roman*
BEN VE ÖTEKİ / *öykü*
KOMŞULAR / *öykü*
YALAN / *roman*
KUMRU İLE KUMRU / *roman*
MUTFAK ÇIKMAZI / *roman*
YAPISALCILIK / *deneme*
YAZIN, GENE YAZIN / *deneme*
GÖSTERGELER / *deneme*
GÖKDELEN / *roman*
DİL DEVRİMİ / *deneme*
DİL DEVRİMİ VE SONUÇLARI / *deneme*
GOLYAN DEVRİMİ / *öykü*
YAZIN VE YAŞAM / *deneme*
GÜN NE GÜNÜ? / *deneme*
KİMİM BEN? / *deneme*
KENDİNE DOĞRU YOLCULUK / *eleştiri*

Tahsin Yücel, 1933'te Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı bölümde uzun yıllar öğretim üyeliği yaptıktan sonra, 2000 yılında emekli oldu. Yazın araştırmalarına 1969'da yayımladığı *L'Imaginaire de Bernanos* ile başladı. 1973'te *Figures et Messages dans la Comédie Humaine*'i, 1979'da *Anlatı Yerlemleri*'ni, 1982'de *Dil Devrimi ve Sonuçları ve Yapısalcılık*'ı yayımladı. 1976'dan itibaren *Yazın ve Yaşam*, 1982'de *Yazının Sınırları*, 1991'de *Eleştirinin Abecesi*, 1993'te *Tartışmalar*, 1995'te *Yazın, Gene Yazın*, 1997'de *Alıntılar*, 1998'de *Söylemlerin İçinden* (1999 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü), 2000'de *Salaklık Üstüne Deneme*, 2003'te *Yüz ve Söz*, 2006'da *Göstergeler*, 2010'da *Gün Ne Günü?* ve 2011'de *Kimim Ben?* ile deneme ve eleştirilerini okurla buluşturdu. İlk romanı *Mutfak Çıkmazı* 1960'ta yayımlandı. Bunu 1975'te *Vatandaş*, 1992'de *Peygamberin Son Beş Günü* (1993 Orhan Kemal Roman Ödülü), 1995'te *Büyük Söylencesi*, 2002'de *Yalan* (2003 Yunus Nadi ve 2003 Ömer Asım Aksoy roman ödülleri), 2005'te *Kumru ile Kumru*, 2006'da *Gökdelen* (2007 Balkanika Ödülü) ve 2010'da *Sonuncu* izledi. Öykü kitaplarından 1956 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan *Haney Yaşamalı* 1955'te, *Düşlerin Ölümü* 1958'de (1959 TDK Öykü Ödülü), *Ben ve Öteki* 1983'te, *Aykırı Öyküler* 1989'da, *Komşular* 1999'da (1999 Dünya Kitap Yılın Kitabı Ödülü) ve *Golyan Devrimi* 2008'de yayımlandı. Tahsin Yücel'e 1984'te Azra Erhat Çeviri Yazını Üstün Hizmet Ödülü, 1997'de Fransız hükümeti tarafından Palmes Académiques Nişanı Commandeur derecesi verildi.

www.tahsinyucel.com

İÇİNDEKİLER

I

DİL DEVRİMİ VE SONUÇLARI

Sunuş	11
Öndeyi	15
I. Olgular ve Tutumlar	19
II. Eleştiriler ve Gerçekler	49
III. Verimler ve Yorumlar	115
Sonuç	151

II

TÜRKÇENİN KURTULUŞ SAVAŞI

Öndeyi	173
Giriş Yerine	175
Osmanlı ve Osmanlıca	178
Osmanlıca ve Türkçe	181
Dil Devrimi	184
Türkçenin Dünü ve Bugünü	188
Sonuç Yerine	192
Al Gözüm Seyreyle	193
Güncel Dilin Çevreni	209

Dil ve Yetenek	215
Dil ve Ekin	225
Dilleri Var Dilimize Benzemez	233
Kaynakça	239
Ad ve Kavram Dizini	243

I
DİL DEVRİMİ
VE
SONUÇLARI

Sunuş

Dil devrimi ve sonuçları'nın 1982 basımına yazdığım "Öndeyi"de, bu kitabın bir daha basılmasına gerek kalmamasını dilediğimi belirtmiştim. Daha o dönemde bile, hem de ülkenin yönetimini ellerinde tutanlardan gelen nice baskılara karşın, dilimizi arılaştırma ve geliştirme çabaları sonuçlarını veriyor, yıllar yılı bu çabaları engellemeye çalışmış olsalar, ekin evrenimizin genel eğilimine ayak uydurmaktan, yazılarında, konuşmalarında, dil devriminin getirdiği yeni sözcükleri kullanmaktan kendilerini alamıyorlardı. Bu koşullar içinde, elden geldiğince nesnel bir inceleme olmaya yönelmekle birlikte, tartışma niteliğini de gizlemeyen bu kitabın bir daha basılmamasını dilemek çok doğaldı.

O günden bu güne, dil devriminin kurucu ve itici gücü Türk Dil Kurumu, cumhuriyetimizin büyük kurucusunun özlük hakları çiğnenmek pahasına, kapatıldı, değişik devlet kurumlarında belirli sözcüklerin kullanımı yasaklandı; gene de, çoğu karşılarınca bir baskının sonucu olduğu söylenen devrim eskisinden de büyük bir hız ve yaygınlık kazanarak siyasal ya da toplumsal olmaktan çok "dilsel" bir olgu olarak çıktı ortaya, arada bir eski temelsiz tar-

tışmaları yeniden canlandırmaya çalışanlar çıkmakla birlikte, en tutucu yazarlar ve politikacılar bile daha dün yasaklanan ya da gündelik dile katılmalarının olanaksız olduğu söylenen yeni sözcükleri kullanıyorlar. Gerçekte, hemen herkesin bir yanda vazgeçemediği, öbür yanda katlanamadığı yüz, iki yüz tartışmalı sözcüğü var, hemen herkes berikileri kullanmaya, ötekileri kullanmamaya özen gösteriyor, ama nerdeyse hepsi bu. Bunun dışında, herkes aynı günlük dili konuşmakta, aynı ekin diliyle yazmakta.

Bu ulama girmeyenler de yok mu? Var kuşkusuz. Kimileri, “eskiye” ve/ya da “yabancıya” düşünsel ve sanatsal bir değer yüklediklerinden olacak, konuşmalarını ve yazılarını Doğu ve Batı kökenli, “türkçeleşmemiş” sözcüklerle dolduruyorlar. Ama bu tür kişilere bizim yaşadığımız dilsel sorunları yaşamamış toplumlarda da rastlanıyor. Kurumlarına, ürünlerine, vb. yabancı (özellikle de ingilizce) adlar koyanlar da aynı ulamdan olan kişiler: anadilin bağlayıcı bütünlüğünü hiç duymamış, hiç yaşamamışlar. Bu kişilerin aykırı tutumlarının sonuçlarını “dil kirlenmesi” diye adlandıranlar çıkıyor. Doğru, bu da bir kirlenme; ama, bana sorarsanız, dilimizin kirlenmesi değil, sizin, benim dilimizin, türkçenin kirlenmesi değil, onların kendi kirliliği, kendi söylemlerinin kirliliği. Kötü romancının yapıntındaki dil yanlışları nasıl türkçenin kusuru gibi gösterilemezse, yabancı dil tutkunlarının karma dilleri de türkçenin kiri olarak değerlendirilemez.

Öyleyse, 1982’de bunu hiç dilememiş olmama karşın, *Dil devrimi ve sonuçları*’nı bugün neden yeniden yayımlıyorum? Birincisi, artık güncel bir tartışmadan çok, bir inceleme, daha da iyisi bir belge, ekin tarihimizin önemli bir olayını yansıtan bir

belge olarak algılanacağını umduğumdan. İkincisi, Atatürk devrimlerinin çok tartışıldığı, tartışılmaktan da öte hoyratça çiğnenmeye çalışıldığı şu 1996 yılında, devrimin öteki kazanımlarına yöneltilen saldırıların da aynı biçimde temelsiz olduğunu görmemize yardımcı olabilir, dil devriminin görkemli başarısı öteki devrimlerin yazgısı konusunda bir umut ışığı oluşturabilir diye düşündüğümden.

Bir de, hangi gerekçeyle olursa olsun, özenerek yazdığım bir kitabın yaşamını kısıtlamaya gönlüm elvermediği için.¹

Tahsin Yücel, 1996

¹ *Dil Devrimi ve Sonuçları*'nın bu yeni baskısına 2000 yılında *Cumhuriyet* gazetesince yayınlanan *Türkçenin Kurtuluş Savaşı* adlı küçük kitabı da ekledik.

Öndeyi

Hiçbir yazar yapıtının güncelliğini yitirmesini, unutulup gitmesini istemez; tam tersine, unutulmasın, ilk yayımlanışında yarattığı küçük ya da büyük ilgi aylası her geçen gün biraz daha genişlesin ister. Çabasının değerine inanmış bir yazarın başka türlü düşünmesi de beklenemez. Benim duygularımı sorarsanız, şu sırada bunun tam tersi: bu küçük denemeyi, büyük ölçüde değiştirilmiş ve geliştirilmiş bir biçimde de olsa, on üç yıldan sonra yeniden yayımlamak, böylece, hiç değilse ele aldığı konu bakımından, güncelliğini koruduğunu varsaymış olmak, anlatılması zor bir hüznü uyandırıyor içimde. Ne yalan söylemeli, büyük Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılında, bu gençlik çalışması çoktan unutulup gitmiş, güncelliği savunduğu doğruların tartışılmaz kesinliğinde bir toz gibi erimiş olsun isterdim. Ama, söylediğim gibi, hiç değilse ele aldığı konular bakımından, güncelliğini koruduğu da bir gerçek. Savunduğu doğrular ve saptadığı olgular kuşkulu olduğu için mi? Hayır. Bu doğruları, bu olguları bir türlü göremeyen ya da göz göre göre yadsıyan çevreler bulunduğu için.

Bu denemenin 1968 yılında, *Dil devrimi* adıyla

yayımlanan ilk biçiminin önsözünde, o dönemde nerdeyse tüm Atatürk devrimleri gibi dil devriminin de durmamacasına belirli çevrelerin saldırısına uğradığını, dilimizin özleşmesini engellemek amacıyla genelgeler yayımlandığını, yasa taslakları hazırlandığını söylüyordum. Bu çabaların hiçbir sonuç vermemesine karşılık, dilimiz daha da özleşip gelişti, gücünü ve geçerliliğini daha etkin bir biçimde kanıtladı. Ama dil devrimine karşı çıkanların tutumu bugün de değişmiş değil: gene aynı amaçla sürekli biçimde yayınlar yapılıyor, gösterişli toplantılar düzenleniyor, Atatürk'ün kendi eliyle kurduğu Türk Dil Kurumu'nun varlığına son vermek gerektiğini söyleyenler bile çıkıyor. Bu arada, davranışlar güncel koşullara uydurularak, kimilerinin öteden beri yineleyegeldikleri, ama geçersizliği tarihsel olgularca kanıtlanmış bir sava: Atatürk'ün dil devriminden vazgeçmiş olduğu savına ağırlık veriliyor. Biliyoruz, dil devrimini ve Türk Dil Kurumu'nu eleştirenlerin büyük çoğunluğu, ortamı uygun buldukça, örneğin laiklik, devletçilik, halkçılık ilkelerini de kıyasıya eleştirmiş kişilerden oluşuyor. Neden eleştirip durmuşlardır bu ilkeleri? Laikliği, devletçiliği neden kuşa çevirmek istemişlerdir? Atatürk bu ilkelerden de mi vazgeçmiş? Hayır. Bölünmez bir bütün oluşturan Atatürk ilkelerini bir türlü benimseyemedikleri, benimsemek istemedikleri için eleştirmişlerdir. Durup durup dil devrimine saldırmalarının temel nedeni de Atatürk devrimlerinde bir gedik açmak, en azından Atatürk devrimlerine saldırılabileceğini kanıtlamak. Ne var ki, uslarından çok, tutkularına kulak verdiklerinden olacak, bir kısır döngüyü aşamıyorlar: türkçe gelişirken, Türkiye gelişirken, Türkiye'de, her alanda olduğu gibi,

dilbilim alanında da, gerçek bilim adamlarının sayısı hızla artarken, Atatürk öncesinin savlarını, Atatürk öncesinin gerekçelerini yineleyip duruyorlar.

Denememin güncelliğini yitirmemiş olmasının ya da yitirmemiş görünmesinin bana hüznün vermesinin nedeni de bu işte: bir yanda büyük ölçüde başarılıp tüm ulusa mal olmuş, gencinden yaşlısına, yandaşından karşıtına herkesin benliğine sinmiş bir devrim, öbür yandaysa, ussal ve bilimsel gerçekleri hiçe sayarak, sonuçlarından kendilerinin de yararlandıkları bu devrimi baltalayabilmek için, en yenisi yarım yüzyıl önce ortaya atılmış, geçersizlikleri her gün biraz daha kesinleşmiş bir dizi savı gittikçe daha arı bir türkçeyle yenilemekten başka bir şey yapmayan coşkunun bir tutucu topluluğu. Bu çalışmanın ilk basımını, daha doğrusu ilk biçimini hazırlarken, bütün bu savları inceden inceye gözden geçirmiş, elden geldiğince nesnel kalabilmek için, onları savunucularının bile hiçbir zaman gerçekleştiremedikleri bir bütünlük ve tutarlılık içinde sunmaya çalışmışım. Aynı çalışmayı on üç yıl sonra yeni bir biçimde sunmam gerekince, o günden bu güne söylenenleri de değerlendirmek istedim, ama yeni bir sav bulamadım. Yeni gibi görünen bir iki gerekçe varsa, onlar da “ilerici” olduklarını söyleyen Genç Osmanlılar’dan geliyordu.

Karşı savlara hemen hiçbir şey eklenmediğini düşündüğüme, savunduğum doğruları, saptadığım olguları da “kuşkulu” bulmadığıma göre, bu denemeyi ilk biçimiyle sunmak varken, ne diye yeniden yazdığım sorulabilir. Söyleyeyim. Bir kez, şimdi olduğu gibi o günlerde de yazılarımı oldukça arı bir türkçeyle yazmama karşın, on üç yıl önceki dilim bayağı eskimiş göründü bana. Hiç kuşkum yok, on

üç yıl daha yaşarsam, o zaman bugünkü yazılarım karşısındaki izlenimim aynı olmayacak, ama, dilimiz öylesine özleşip geliştirdi ki, bugünden geçmişe bakılınca, on üç yıl çok uzun bir süre gibi görünmekte. İkincisi, dil devrimi ve verimleri bu süre içinde öylesine benimsenip kökleştirdi ki, on üç yıl önce yazılmış bir yapıt bugünün havasını yansıtmazdı. Üçüncüsü, bu denemenin en belirgin özelliklerinden biri, özleştirme sorununa ilk kez çağdaş dilbilim açısından yaklaşan bir çalışma olmasıydı. Aradan geçen sürede, benim etkimle değil, bir birikimin sonucu olarak, konuya aynı açıdan bakanlar sevindirici bir biçimde arttı. Böylece, özellikle üçüncü bölümdeki kimi uzun açıklamalara gerek kalmadı. Bu da, söylemek bile fazla, çalışmamın güncelliğini yitirmeye başladığı konusunda bir kanıt, gönendirici bir belirti.

Dileğim bu belirtilerin daha da artması ve *Dil devrimi ve sonuçları*'nın bir daha basılmaması.

I. Olgular ve Tutumlar

Yapıtlarıyla çığır açmış büyük sanatçılardan söz edilirken, buldukları evrende yeterince rahat olmadıkları, bu evrene yeterince ısınmadıkları, yeterince katılamadıkları vurgulanır genellikle, yapıtlarının özgünlüğü de bununla açıklanır. Doğru ama beylik bir açıklamadır bu. Öyle ya, tüm gerçek sanatçılar için geçerli olması bir yana, yalnızca onları kapsamakla kalmaz. Aynı şeyleri gerçek bilim adamı için de söyleyebiliriz. Bilim adamı yeni bir kuram, yeni bir dizge, yeni bir açıklama arıyorsa, çalıştığı alanda kendisine sunulmuş olanla yetinemiyor, onu tümüyle benimseyemiyor, ona güvenemiyor, kısacası onunla gerçek arasında bir uzaklık, bir uymazlık görüyor demektir. Sınırları ve olanakları iyiden iyiye belirlenmiş bir evrende yaşadığı kanısında olsa, bunca arayışı gereksiz bulurdu kuşkusuz. Tam tersine, bir bulanıklık ya da bir eksiklik duygusunun itkisiyle, daha güvenilir bir evren, daha sağlam bir dizge aramaya yönelir. Küçük bir örnek vermek gerekirse, yıllar boyu Newton'ın açıkladığı evrende Newton'ın açıkladığından ötesini aramak gereksinimini duymamış olanlar bu evreni hiç değilse belirli bir açıdan kusursuz saymış kişilerdir,

Einstein'sa Newton'ın açıkladığı evreni bulanık bulmuş bir rahatsız, bir güvensiz kişi.

Ama bunca uzaklara gitmeye ne gerek var? Toplum düzeninde herhangi bir değişiklik yapma gereksinimini duyan, örneğin krallık yönetimini yıkarak halk yönetimini getirmek isteyen kişiler de yaşadıkları ülkede egemen olan yurttaşlık koşullarını yeterli ve güvenilir bulmadıkları için tehlikeye atmazlar mı canlarını? İnsanın, özellikle de çağımız insanının gelenekler, görenekler, yerleşmiş değerler karşısında en geleneksel tutumudur bu, “olan”ın yerine “olması gereken”i getirebilmek için çabalar durur. Hiç kuşkusuz, “olması gereken”le “olan” arasında kesin bir seçim yapmak kolay değildir her zaman. “Olması gereken”in hep “olması gerektiği gibi” olmaması bir yana, her “olması gereken”in “olan”dan daha iyi olmayacağı da düşünülebilir. Hangisini yeğlemek gerektiğini söyleyebilmek için, somut koşulların ayrıntılarına inmek gerekir. Ne var ki, “olan”ı “olması gereken”e dönüştürme çabası yüzlerce, binlerce yıldan beri insanların ve toplumların yaşamına yön ve anlam vermiş, insanlığın tüm ileri adımlarına kaynaklık etmiş olan çabadır, bu nedenle de yadsınması, yerilmesi değil, saygıyla karşılanması gerekir.

Tüm Atatürk devrimleri gibi onların ayrılmaz bir parçası olan dil devrimine de önce bu açıdan bakmak gerekir. Bu açıdan bakılınca, dil devrimi yalnızca toplumsal düzlemde değil, bireysel düzlemde de haklı bir çaba olarak belirir. Kişi, bilinçli olarak, dilinde birtakım değişiklikler yapmak istiyorsa, kendisine sunulmuş olan bu dil onun aradığı iletişim olanaklarını gerektiği gibi sağlayamadığı, ona aradığı güveni, aradığı rahatlığı veremediği içindir.

Dil bu durumuyla “olan” durumuna gelmedikçe de kişinin dille didişmesi sürüp gider.

Şaşılacak bir yanı da yok bunun. Dil, bize sunulduğu durumuyla, “olan” üzerine kurulu görünür, “olan”ı karşılar. Bu nedenle çoğumuzun çevremizde konuşulup yazılan dille hiçbir uzlaşmazlığı bulunmamasına karşın, düşünür ya da araştırmacı sık sık yetersiz bulur onu. Düşünürün sezindiği yeni bir kavram, araştırmacının bulduğu yeni bir aygıt varsa, “olan” üzerine kurulu bulunan dilin bunları kendiliğinden karşılaması beklenemez. Bu kavram ya da bu aygıt daha önce “olması gereken”di, adı da ister istemez “olması gereken” bir ad olacak, başka bir deyişle, tıpkı bu kavram, tıpkı bu aygıt gibi o da bulunacak ya da yaratılacak, böylece “olması gereken” olmaktan çıkıp “olan”lar arasına katılacaktır. Düşün, bilim ve uygulam alanlarında başdöndürücü gelişimler olurken, sözlüğün olduğu gibi kalması beklenemez. Ayrıca, yeni kavramlar, yeni aygıtlar getirmeden de “olan” üzerine kurulu dili yetersiz bulabilir, onun işleyişinde, sözdiziminde, adlandırma ve nitelendirme düzeninde “olması gereken”i arayabiliriz. Rabelais’in yapıtı böyle bir arayışın en göz kamaştırıcı örneklerindendir, Raymond Queneau da, Yaşar Kemal de, hatta bir ölçüde Albert Camus de böyle bir arayışı sürdürmüşlerdir. “Uğraş dillerinde olduğu gibi, kavramların hızla çoğalması gerçeğin özelliklerine gösterilen daha özenli bir dikkatin, bu gerçeğe getirilebilecek ayrımlar konusunda daha uyanık bir ilginin sonucudur¹”. İzlediğimiz düşüncenin ışığında, bütün bu arayışlar haklı ve verimli arayışlardır. Hiç değilse bireylerin kendi açlarından.

Söylemek bile fazla, bu haklılık olumsuz değer

¹ Cl. Lévi-Strauss, *La Pensée sauvage*, s. 5.

yargılarını da, karşıt çabaları da önlemez. Kişi krallık yönetiminin yerine halk yönetimini getirmek isterken, kendi açısından haklı olabilir, ama yönetim yalnız kendisini kapsamadığı gibi onu değiştirmek de yalnız kendi istemine bağlı değildir. Bu konuda kendisini destekleyenler de, türlü nedenlerle karşısına dikilenler de çıkabilir. Dil konusunda da böyle. Dilde şu ya da bu yönde birtakım değişiklikler yapmaya kalkmak toplumun en köklü, en vazgeçilmez kurumlarından birine el atmak olduğuna göre, böyle bir girişimin karşısına çıkanlar bulunması doğaldır. Üstelik, dil toplumu oluşturan kişilerin yaşamında, çevreyle ilişkilerinde, belki yönetim düzeninden de önemli bir yer tuttuğu için, onda yapılacak köklü değişikliklerin toplumsal ve bireysel yaşamı derinden derine sarsacağı, nerdeyse hiç mi hiç işlemez duruma getireceği ileri sürülebilir. Sürenler de yok değil. Ama, hemen belirtmek gerekir ki, deneyimlerimize ters düşen, abartmalı bir görüştür bu.

Öyle ya, bir yönetim düzeni yıkılarak yerine başka bir düzen getirildiği zaman, bireyler bu yeni düzen içinde isteyerek ya da istemeden, güç ya da kolay, iyi ya da kötü, ama ne olursa olsun yaşayabilirler; buna karşılık, bir birey, bir küçük topluluk ya da bir kurumun dil düzleminde yapacağı değişiklikler aynı biçimde, aynı kolaylıkla toplumsallaştırılmaz. Kurum, topluluk ya da birey dilediği gibi yapar değişikliği, ama iki adım ötede, başkaları eski biçimleri gene eskisi gibi kullanabilirler. Hiç kuşkusuz, iş yıldı- rıya dökülecek olursa, türlü zorlamalara gidilebilir, ama istenen sonucu sağlayabilmek için, her yerde bulunabilmek gerekir. Öyleyse hiçbir değişiklik salt değişiklik olamaz bu alanda; hiç değilse başlangıçta,

yalnızca dili değiştirmek isteyenlerin kendi açılarından geçerli bir değişikliktir bu, birey düzleminde kalır, toplum açısından, fazla fazla bir değişiklik olanağıdır.

İlk bakışta oldukça doğal görünmekle birlikte, dili başka toplum kurumlarıyla karşılaştırdığımız zaman nerdeyse çelişkin bir nitelik kazanan bu durum neden ileri geliyor? Başka bir deyişle, kimi toplum kurumları zor da olsa köklü bir biçimde değiştirilebilirken, dil düzleminde değiştirme çabaları neden sonuçsuz kalabiliyor? Dilin öbür toplum kurumlarından ayrı bir nitelik taşımasından, yalnızca toplumsal bir kurum olarak kalmamasından.

Hiç kuşkusuz Benveniste'in söylediği gibi, “toplumu dilden, dili toplumdaki ayrı olarak düşünemeyiz”, daha da önemlisi, “toplum ancak dille var olur”; ama, gene Benveniste'in söylediği gibi, “birey de dille var olur ancak. ocukta bilincin uyanışı dilin öğrenilmesiyle aynı zamana rastlar, çocuğu birey olarak yavaş yavaş dil katar topluma¹.” Dilin bireysel düzlemdeki işlevi bununla da kalmaz. Yaşamımız süresince edindiğimiz bilgilerin, kazandıığımız deneyimlerin ancak çok küçük bir bölümünü dolaysız deneyler sağlar bize, st yanını hep dille birlikte ve dil aracılığıyla zmler, sürdürür, geliştiririz; dille birlikte ve dil aracılığıyla kendi zamansal ve uzamsal çevremizin çok ötelerine açılır, dolaysız biçimde görüp işitebildiklerimizimizin çok ötelerine uzanırız. Bu ili-dışlılık sonucu, hayvanın kendini doğadan ayıramaması gibi, biz de kendimizi dilden ayıramayız çoğu kez, sözcükleri nesnelere, tümceleri dile getirdikleri gerçeklerle özdeşleştirmeye yöneliriz. Kısacası, kendi konuştuğumuz dil bir tür doğadır bizim için.

¹ E. Benveniste, *Problmes de linguistique gnrale*, I, ss. 25-29.

TAHSİN YÜCEL

DİL DEVRİMİ VE SONUÇLARI

DENEME

Gerçekten de, dilimizin özleştirilmesine karşı çıkan kişilerin görüşlerini ayrıntılarıyla inceleyip dilbilimsel verilerle, tarihsel ve güncel olgularla karşılaştırdıktan sonra, genel bir yargıya varmak gerekirse, söyleyebileceğimiz ilk şey, bunların dilbilimsel verileri hiç mi hiç önemsemedikleri, önemsemek şöyle dursun, neredeyse yok saydıkları, böylece tutarlı sonuçlara götürecek yolları önceden kapattıklarıdır.

Tahsin Yücel'in, *Dil Devrimi* adıyla ilk kez yayımlandığı 1968 yılından bu yana büyük ilgi toplamış, bir kılavuz kitap özelliği kazanmış yapıtı *Dil Devrimi ve Sonuçları*, uzunca bir süre sonra yeniden okur önünde. Elimizdeki kitap, dilimiz ve dil devrimimiz üzerine yapılan tartışmalara dünya çapında bir dilcinin katkısı. Yücel'in 2000 yılında Cumhuriyet gazetesi tarafından okurlara armağan edilen küçük kitabı *Türkçenin Kurtuluş Savaşı* ile birlikte.

KAPAK RESİMİ: BOB COMMANDEUR

ISBN 978-975-07-0757-5

9 789750 707575

<http://www.canyayinlari.com>